

Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Kronobränneriet

Kronobränneriet uppfördes 1779 under Gustaf III:s statliga monopol på brännvinstillverkning. Byggnaden utgör ett exempel på slaggstensmurning enligt Geislers teknik. Kronobränneriet byggnadsminnesförklarades 2006.

Beskrivning

Historik

Kronobränneriet byggdes 1779 som ett av de femtiotal brännerier som Gustaf III lät anlägga i landet för att förbättra statens finanser och reglera spannmålsanvändningen. Huset uppfördes av kopparslaggflis och tegel, sannolikt murat enligt Geislers teknik. Kronobränneriet förlängdes någon gång mellan 1783–88 mot söder till sin nuvarande längd. Bygganden omgavs ursprungligen av ett stort gårdskomplex med olika uthus, som alla är rivna. Det statliga monopoliet på brännvinsbränning avskaffades 1787, varefter bränneriet arrenderades ut till ett konsortium som fortsatte bränningen en tid.

År 1812 inköptes bränneriet av Bergslaget för att fungera som magasin för de livsmedel som gruvarbetarna fick som naturalön. Efter att systemet med naturalön avskaffats, brukades byggnaden som matvaruhandel fram till 1920-talet. Under åren 1926–1993 användes huset som centralarkiv av Stora Kopparbergs Bergslags AB. I samband härmed har troligen byggnaden försetts med inre brandväggar. I den välvda källaren har större ingrepp och ändringar gjorts i moden tid.

Miljö

Kronobränneriet är en större slaggstenbyggnad belägen i Falu stad där Magasinsbron korsar Faluån, precis intill Kvarnparken. Huset ingår i Världsarvet Falun.

Figur 1. Kronbränneriet ligger vid Magasinsbron i centrala Falun. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnad

Byggnaden är uppförd av kopparslagg och tegel i tre våningar med inredd vindsvåning. Grunden är av gråsten. Fasaderna är pustade, huvudsakligen med brun slätputs, men med vissa inramningar av spritputs. Sadeltaket är täckt med enkupigt lertegel. Portar, luckor och uppskjutande brandgavlar är plåtklädda. Byggnadens inre upptas huvudsakligen av stora magasinssalar. Av den äldre, fasta inredningen i byggnaden återstår flera plankgolv, de flesta pelarraderna, det mesta av bjälklaget samt flera trappor.

Figur 2. Östra långsidan, med flertalet luckor och portar. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 3. En av tre portar. Till vänster i bild syns en av de utskjutande brandgavlarna på taket. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4-7. Material: Kronobränneriet är uppfört i tegel och slaggsten på naturstensgrund. Fasaderna är slätputsade. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Kronobränneriet har ett stort byggnadshistoriskt värde såsom den största bevarade 1700-tal byggnaden av kopparslaggflis i Falun. Den utgör ett viktigt exempel på den i Falun utvecklade tekniken att bygga hus av kopparslagg. Bygganden har också ett stort kulturhistoriskt värde genom sin ursprungliga funktion som kronobränneri. Den senare användningen som magasin för Bergslagens anställda är också en viktig del av världsarvet Faluns historia.

Skyddsbestämmelser

Skyddsområdet omfattar fastigheten Kronobränneriet 3 enligt situationsplan. Skyddsföreskrifterna omfattar Kronobränneriet som är den enda byggnaden på fastigheten.

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. I byggnadens inre får inte ingrepp göras i stomme eller ursprunglig rumsindelning.
3. I byggnaden får inte göras ingrepp i eller ändring av äldre fast inredning såsom dörrar, fönster, fönsterluckor, trappor, golv, pelare, rester av hissanordningar och tak.
4. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Det område kring byggnaden som på situationsplanen avgränsas med röd linje skall hållas i traditionellt skick. Nybyggnader får inte ske inom detta område.

Samråd skall ske med länsstyrelsen i frågor som rör underhåll och vård av byggnaden och område.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

Administrativa fakta

Kommun: Falun

Fastighetsbeteckning: Kronobränneriet 3

Byggnadsminnesförklaring: 2006.06.07

Tillgänglighet: Inte öppet för allmänheten, men upplevas som en del av miljön i Kvarnparken intill Faluån.

[Byggnadsminnesförklaring beslut Kronobränneriet 2006.06.07
Kronobränneriet i Riksantikvareämbetets bebyggelseregister](#)